

Ozana Iveković

NEZAOBILAZAN ELEMENT GLUMAČKOGA OBRAZOVANJA

Uz knjigu *Glumcu. O tehnici glume.*

Hrvatski centar ITI, Zagreb, 2019.

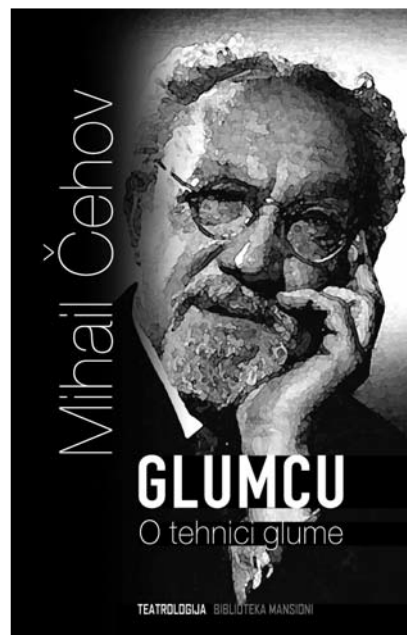
Prvo hrvatsko izdanje knjige Mihaila Čehova *Glumcu* Hrvatski centar ITI objavio je 2004. godine. Drugo je izdanje objavljeno točno petnaest godina kasnije, no dolazi u zainteresiraniju čitateljsku zajednicu koja je za nj puno pripremljenija i, rekla bih, prema njemu otvorenija nego što je to bila kod njegova prethodnika.

Naime, u periodu između dvaju izdanja ove knjige, stasali su mnogi glumci koji su imali prilike susretati se s Čehovljevom glumačkom metodom na brojnim radionicama, a zacijelo i na Akademiji dramske umjetnosti u Zagrebu, budući da tu metodu promovira naša istaknuta glumica i profesorica na ADU Suzana Nikolić. U međuvremenu, osnovan je i *Studio Čehov* u Zagrebu, gdje se mogu pohađati i tečajevi glume po Mihailu Čehovu.

Naime, u Hrvatskoj se, u proteklih dvadesetak (pa i više) godina mogla prakticirati *Metoda* Leeja Strasberga (tzv.

Method Acting) koju i danas poučava i koristi Zagrebački glumački studio. Pretpostavljam da su se zainteresirani u našoj zemlji (i u neposrednom susjedstvu) mogli upoznati i s drugim tehnikama i metodama za rad na glumčevu tijelu i glasu. „Tržište“ se u tom smislu u Hrvatskoj dosta razgranalo, kvantitativno u svakom slučaju, dok o kvaliteti trebaju govoriti kompetentni za to područje.

S obzirom na očit rast interesa za glumački trening koji nije zanimljiv samo i isključivo glumcima, već i svima čija profesija na ovaj ili na onaj način uključuje javni nastup, drugo izdanje Čehovljeve knjige *Glumcu* dolazi u pravi čas pa će, vjerujem, biti jednako brzo (ako već nije) rasprodano. To je i razumljivo jer stručna literatura o glumi na hrvatskom jeziku nije brojna, pogotovo u smislu praktičnih priručnika, a ono što i postoji nije jednako dostupno za kupnju ili posudbu u knjižnici. Stoga na kraju teksta uz

njegovu bibliografiju, u prilogu donosim pregled najvažnijih, mahom prevedenih, knjiga o glumi.

Novo izdanje knjige *Glumcu*, kao i prvo, počinje predgovorom Suzane Nikolić (2004) koji je za ovu priliku ponovo i drukčije napisan, a u odnosu na prvo izdanje knjiga sadrži još: predgovor Simona Callowa, pogovor Cintije Ašperger, kazalo imena te kazalo pojmova (Čehov, 2019). Svi drugi dijelovi knjige su, barem ako je zaključiti po sadržaju, isti.

Budući da je prvo izdanje detaljno prikazala Ana Lederer (2004) u časopisu *Kazalište*, ja ću pokušati izdvojiti neke točke ovoga djela koje držim osobito zanimljivima i poticajnim. Neću analizirati niti prikazivati praktične vježbe koje nudi Mihail Čehov jer ne znam kako funkcioniraju u praksi glumačkoga treninga i rada.

Čemu uopće glumačke metode? Zašto bi talentirani glu-

mac trebao nekakvu metodu ili tehniku? Zar ga ona neće samo sputavati u iskazivanju njegova prirodna dara?

Joseph Roach (2005) će tako u svojoj studiji *Strasti glume* primijetiti da je spontanost glumačke izvedbe zapravo na bitan način uvjetovana automatizmom njegovih misli i djelovanja te to naziva paradoksom glumačkoga posla. Paradoksom koji će zapravo prvi na pravi način uočiti filozof Denis Diderot u 18. stoljeću (Roach, 2005). Tek će 20. stoljeće, međutim, tragati za sustavnom metodom obuke glumca te je *Sistem* Stanislavskoga u tom smislu paradigmatično djelo jer je iz njega izrastao niz glumačkih škola, metoda i praktičara glume koji su razrađivali pojedine aspekte *Sistema*. Tako je, recimo, *Metoda* Leeja Strasberga osobito radila na emocionalnom pamćenju kao jednom od bitnih aspekata rada Stanislavskog.

O potrebi metode u glumačkom radu, Suzana Nikolić je u prvom izdanju Čehovljeve knjige primijetila da ona pouzdano priziva, razvija i njeguje talent te kontrolira inspiraciju unatoč mogućim psihofizičkim zaprekama. Tehnika zapravo postaje glumčeva druga priroda i nudi mu slobodu kreacije.

I baš zato joj je (glumi, op. a.) potrebna tehnika. Potrebni su joj kontinuiran rad kao trening, red i disciplina kao preduvjet za slobodu. Kad ispunimo ove preduvjete, tek onda svoja znanja možemo pretvoriti u vještine, vještine u umijeće, umijeće u umjetnost. Vedru umjetnost. Tek tada možemo vratiti dignitet svojoj profesiji. (...) Gluma je naporan i mukotrpan psihofizički rad: težak, ali ne i prisilan. (Nikolić, 2004: 11)

Mihail Čehov (2004; 2019) je u završnom poglavlju svoje knjige usporedio glumca sa slikarom, pijanistom ili arhitektom. Svatko će se složiti da oni ne mogu raditi svoj posao niti razviti svoj dar i sposobnosti ako ne nauče temeljne zakone svoje umjetnosti. Isto vrijedi i za glumu. Kao i svaka druga umjetnost, i ona ima svoja načela i profesionalne tehnike. Tehnika, nastavlja Čehov, jača snagu volje, budi emocije te potiče imaginaciju olakšavajući glumcu da pripremi i igra svoju ulogu te da u svakom trenutku prizove svoj talent, osobito ako se taj dan ne osjeća inspirirano, ako je loše raspoložen ili razdražen ili ima neku fizi-

čku smetnju. Tehnika se dugo i uporno trenira te Čehov preporučuje da se sve vježbe njegove metode strpljivo i marljivo odrade dok ne postanu glumčeva druga priroda.

Mihail Čehov se često spominje u kontekstu i pogotovo u odmaku od svoga učitelja Stanislavskoga. Međutim, Roach (2005) primjećuje da je Stanislavski pred kraj života sustavno radio na metodi fizičkih radnji te ustvrdio da fizičke radnje mogu djelovati na podsvijest i proizvesti emociju. Ne mogu sa sigurnošću tvrditi koliko je Čehov bio upućen u kasnog Stanislavskog, no i Čehovljeva tehnika glume kreće od tijela te Čehov tvrdi da je pokret taj koji potiče volju, želju i emociju te na tome i temelji psihološku gestu koja je bitan aspekt njegove glumačke metode.

Čehovljev sustav počiva na imaginaciji te smatra da glumac interpretaciju lika ne treba zasnivati na svom osobnom iskustvu. Glumac mora povući jasnu crtu između svoga života i osobnosti te uloge koju igra. Naravno da uloga mora na neki način glumca dirnuti pa će Čehov čak reći da je u pripremi uloge jako važno da glumac ne koristi prije svega analitički intelekt, već volju, želju i emocije te da mora žarko željeti ono što i njegov lik žarko želi tj. ono što je liku glavni cilj (objašnjava kako pritom glumac može koristiti psihološku gestu). Ipak, naglašava da je iznimno važno da uloga nikada ne povrijedi osobne osjećaje glumca te da je on uvijek drži podalje od sebe.

Čehov (2004, 2019) detaljno i sustavno iznosi dijelove svoje metode te jasno pokazuje da je važno svladati prve vježbe kako bi se moglo krenuti u rad na psihološkoj gesti te napokon pokazuje kako se sve tehnike koje je objasnio i popratio vježbama mogu koristiti u radu na ulozu. U svom pristupu Čehov u svakom slučaju vrlo sistematičan, a sve što tvrdi potkrepljuje velikim brojem primjera koji ukazuju na njegovu veliku erudiciju. Vrlo su zanimljiva poglavlja u kojima govori o osnovna četiri tipa predstava (tragedija, komedija, drama i klaunerija) te o zakonima kompozicije koji se mogu koristiti u postavljanju svakog kvalitetnog dramskog djela, što oprimjeruje na Shakespeareovom *Kralju Learu*.

Mnogi glumci tvrde da puno dužuju Čehovljevoj metodi pa

će tako na koricama novoga izdanja *Glumcu* biti istaknuti Anthony Quinn, Clint Eastwood, Jack Nicholson, Marilyn Monroe i Anthony Hopkins, a u knjigu je uvršteno i pismo Yula Brynnera Čehovu u kojemu slavni glumac iskazuje štovanje i zahvalnost svome učitelju. Pohvale Čehovljevoj metodi iznose i naši glumci Leon Lučev i Iva Babić, a Suzana Nikolić, kao jedna od prvih koja je u nas prakticirala Čehovljevu metodu, reći će da je to za nju najcjelovitija tehnika glume koja je ikada ponuđena.

Kod Čehova mi se osobito vrijednim čini što kreće od ljudskoga tijela, uz glas, glumčevoga osnovnog instrumenta u radu te što zagovara imaginaciju umjesto korištenja osobnog iskustva glumca u radu na ulozu. Korištenje osobnih iskustava može biti u nekim slučajevima traumatično, pogotovo kada je glumac u kontaktu s osjetljivim, ranjivim ili možda ranjenim dijelovima svoje osobnosti.

Nijedna knjiga ne može zamijeniti glumački trening uz iskustvenog učitelja glume, no *Glumcu* može potaknuti na učenje Čehovljeve metode, a svakako služi i kao štivo koje nadopunjuje praktični trening. Povrh toga korisna može biti i teatrolozima, dramskim pedagogima te svima onima koji žele više znati o tajnama glume.

Metoda i tehnika glume odnosno rada na glumčevu tijelu i glasu ima više, kako onih koje bismo mogli nazvati psihološkima poput Stanislavskijeve, Strasbergove ili Čehovljeve, tako i onih koje izbjegavaju fundiranje u psihologiji poput Brechtove. Bilo bi zanimljivo usporediti različite metode te vidjeti što svaka od njih nudi i kako se koja može koristiti u glumčevu radu te pripremi raznih vrsta predstava. Intrigantno bi bilo, primjerice, analizirati odnos između Čehovljeve psihološke geste i Brechtova gestusa. Vrijedilo bi odgovoriti i na pitanje je li uopće poželjno ijednu metodu sustavno koristiti u svakoj prilici. No to su teme/pitanja za neke buduće studije i razmišljanja, kako teorijska tako i praktična.

Bez obzira na sve nedoumice, Čehovljeva knjiga *Glumcu* šireći teorijske horizonte i obogaćujući svakodnevnu praksu glume, postala je gotovo nezaobilazni element glumačkog obrazovanja kako u svijetu tako i u Hrvatskoj.

LITERATURA:

1. Čehov, Mihail (2004): *Glumcu. O tehnicu glume*. Zagreb: Hrvatski centar ITI-UNESCO.
2. Čehov, Mihail (2019): *Glumcu. O tehnicu glume*. Zagreb: Hrvatski centar ITI.
3. Lederer, Ana (2004): Tehnika u službi kreacije. *Kazalište*, 19/20. Str. 99-101
4. Nikolić, Suzana (2004): Predgovor, u: Mihail Čehov (2004): *Glumcu. O tehnicu glume*. Zagreb: Hrvatski centar ITI-UNESCO, Str. 9-12.
4. Roach, Joseph R. (2005): *Strasti glume. Studije o znanosti glume*. Zagreb: Hrvatski centar ITI – UNESCO.

PRILOG – VAŽNIJE KNJIGE O GLUMI NA HRVATSKOM JEZIKU:

- Berry, Cicely (1997): *Glumac i glas*. Zagreb: AGM.
- Boal, Augusto (2009): *Igre za glumce i ne-glumce*. Zagreb: Hrvatski centar za dramski odgoj – Pili poslovi d.o.o.
- Crnojević-Carić, Dubravka (2008): *Gluma i identitet: o glumi i melankoliji*. Zagreb: Durieux.
- Čehov, Mihail (2004): *Glumcu. O tehnicu glume*. Zagreb: Hrvatski centar ITI-UNESCO.
- Čehov, Mihail (2019): *Glumcu. O tehnicu glume*. Zagreb: Hrvatski centar ITI.
- Dijalozi o Gavelli*. Priredila Anja Maksić Japundžić. Zagreb: Eurokaz festival. 2009.
- Gavella, Branko (2005): *Teorija glume: od materijala do ličnosti*. Priredili Nikola Batušić i Marin Blažević. Zagreb: Centar za dramsku umjetnost.
- Nemet Flegar, Željka (2016): *Kazališna improvizacija, jezik i komunikacija. Priručnik za profesionalce, nastavnike, učitelje, studente i entuzijaste*. Osijek: Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku. Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti.
- Roach, Joseph R. (2005): *Strasti glume. Studije o znanosti glume*. Zagreb: Hrvatski centar ITI – UNESCO.
- Stanislavski, Konstantin Sergejevič (1988): *Moj život u umjetnosti*. Zagreb: Omladinski kulturni centar.
- Stanislavski, Konstantin Sergejevič (1991): *Rad glumca na sebi*. Zagreb: CEKADE.
- Stjepanović, Boro (2013): *Gluma I.: rad na sebi*. Zagreb – Osijek: Leykam international: Umjetnička akademija.